

Рекомендовано до розповсюдження за ухвалою вченої ради Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (протокол № 12 від 30 вересня 2025 року).

Формування мілітарної ідентичності особистості : зб. тез методологічного семінару (м. Київ, 30 вересня 2025 року) / за ред. В. Л. Зливкова, С.О. Лукомська, О.В. Котух. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2025. 77 с.

Редакційна колегія:

Н. О. Євдокимова, дійсний член Української Академії наук, доктор психологічних наук, професор; **Н. О. Михальчук**, доктор психологічних наук, професор; **В. Л. Зливков**, кандидат психологічних наук, доцент; **С. О. Лукомська**, кандидат психологічних наук; **О. В. Котух**, молодший науковий співробітник.

Метою проведення методологічного семінару є висвітлення питань пов'язаних з особливостями формування мілітарної ідентичності особистості.

Розглянуто питання формування національно-патріотичної свідомості та патріотичного виховання українців; проаналізовано чинники формування мілітарної ідентичності особи, а саме, адаптацію до кризових ситуацій, мотивацію діяльності в екстремальних умовах, життестійкість тощо; висвітлено психологічні аспекти травм війни та особливості подолання негативних впливів тривалого воєнного стану.

Відповідальність за викладений матеріал та належність його автору, правильне цитування джерел та посилання на них покладено на авторів тез доповідей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

© Інститут психології імені Г. С. Костюка
НАПН України,
2025

ЗМІСТ

Блашкова Олена Вплив мілітарної ідентичності на адаптацію українських біженців.....	5
Гриньова Наталія Ідентичність і травми війни у контексті вимушеної міграції українців.....	7
Жежер Юлія Насильство щодо жінок під час військового стану.....	9
Завгородня Олена Ідеї Юрія Липи в контексті формування національної ідентичності.....	11
Зликов Валерій Героїзм у контексті мілітарної ідентичності козаків.....	13
Зликов Валерій, Лукомська Світлана, Котух Олена Формування мілітарної ідентичності школярів в умовах воєнної повсякденності.....	15
Каліщук Світлана, Цюрик Юлія Психологічні особливості образу війни у дітей молодшого шкільного віку.....	18
Копилов Сергій Твір культури як осередок навчального діалогу з проблем мілітарної ідентичності сучасних українців.....	20
Котух Олена Особливості формування мілітарної свідомості і мілітарної ідентичності у підлітків.....	22
Коцько Крістіна Формування мілітарної ідентичності військовослужбовців в процесі надання їм психологічної допомоги.....	24
Коштира Тетяна Життестійкість учнів в умовах війни.....	25
Крапива Марія Прояви долаючої поведінки підлітків в умовах воєнного стану.....	27
Куру Галина Вплив емоційного інтелекту на адаптивність та ідентичність особистості.....	29
Кутіщенко Валентина, Комарова Міра Патріотична свідомість у контексті формування психологічної готовності молоді до шлюбу в умовах воєнного часу.....	30
Кухтова Анна Формування ідентичності вимушених мігрантів.....	32
Легуцька Ірина Мілітарна ідентичність у мотиваційній сфері підлітків.....	34
Литвиненко Олена Модель формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти.....	36
Лівандовська Інна Тихі рани війни: особливості переживання травм війни дітьми з вадами інтелектуального розвитку.....	38
Лукомська Світлана Психологічні ресурси формування мілітарної ідентичності українців.....	41

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ АЕРОКОСМІЧНОЇ ОСВІТИ

Олена Литвиненко,

*Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

У сучасних умовах розвитку української держави особливої актуальності набуває питання формування в учнівської молоді національно-патріотичної самосвідомості. Вона виступає важливою складовою громадянського становлення особистості та визначає готовність молодого покоління до активної участі у розбудові суспільства. Одним із перспективних шляхів реалізації цього завдання є використання потенціалу аерокосмічної освіти, що поєднує високий рівень науковості з потужним виховним та психологічним потенціалом.

Представлена модель (рис. 1) була реалізована у школі I–III ступенів №36 імені С. П. Корольова міста Києва, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 6.03.2015 № 264 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі школи I-III ступенів № 36 імені С. П. Корольова міста Києва». Її метою стало створення сприятливих умов для гармонійного розвитку національно-патріотичної свідомості школярів через ознайомлення з досягненнями авіаційної та космічної галузі України, а також через стимулювання внутрішньої мотивації й самовдосконалення.

Важливою особливістю моделі став акцент на психологічному супроводі освітнього процесу. Формування національно-патріотичної самосвідомості розглядалось не лише як засвоєння знань чи участь у проєктах, а як внутрішній особистісний вибір учня, що ґрунтується на мотивації досягнення, почутті власної причетності до історії країни та усвідомленні значущості власного внеску в її розвиток.

Основними завданнями моделі визначено: розробку та впровадження навчальних дисциплін з елементами аерокосмічної тематики; інтеграцію патріотичного виховання у навчально-виховний процес та ін.

Стратегія реалізації програми передбачала три ключові напрями:

- 1) поглиблення знань учнів з аерокосмічної науки та суміжних дисциплін;
- 2) виховання почуття любові до Батьківщини та гордості за внесок українських учених і конструкторів у світову науку;
- 3) формування внутрішньої мотивації, громадянської відповідальності та стійкої позитивної самооцінки як психологічних основ особистісного розвитку.

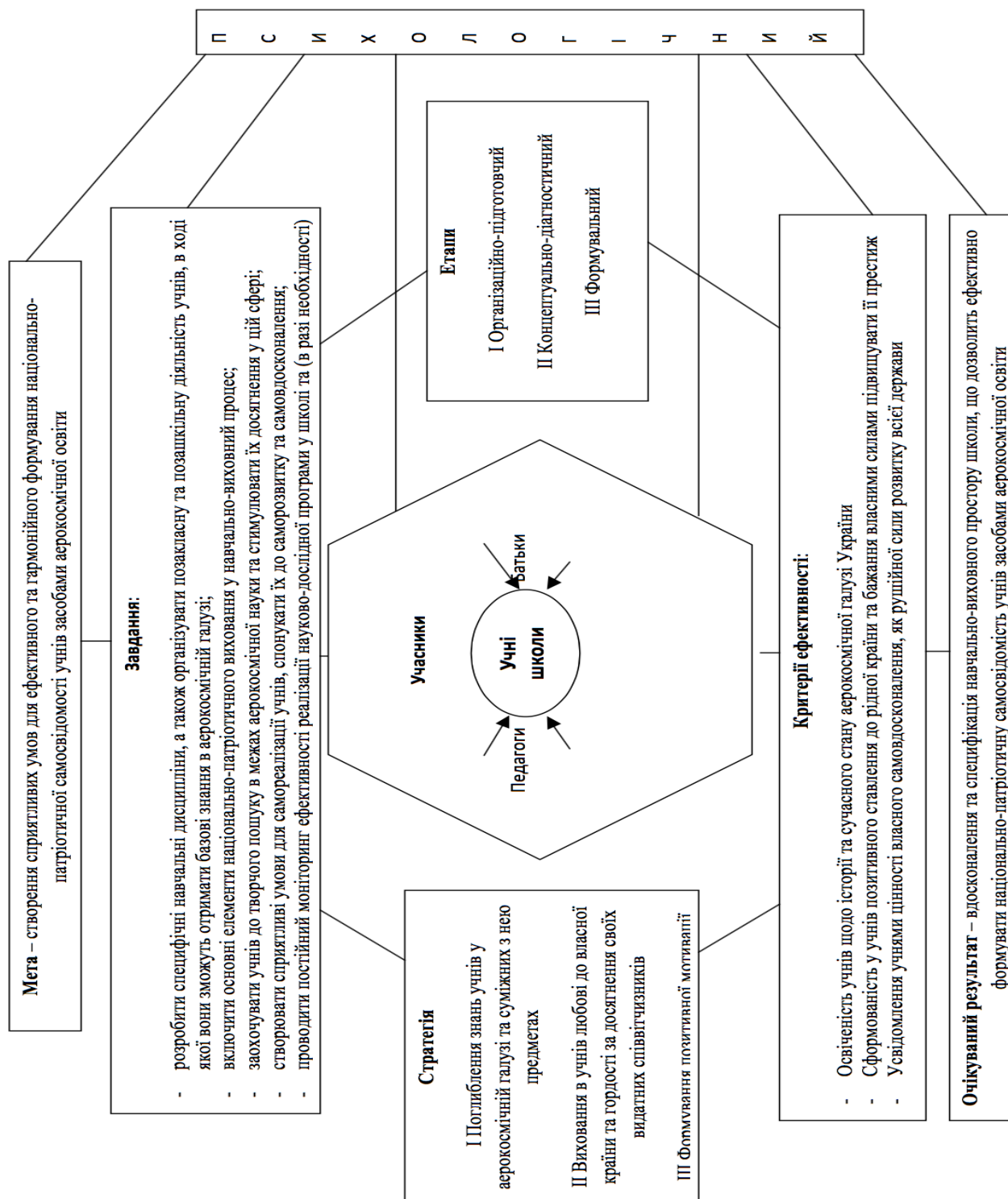

Рис. 1. Модель роботи у школі, спрямованої на формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти

Розроблена модель реалізувалась впродовж 5 років та охопила такі етапи: організаційно-підготовчий етап (забезпечував створення умов та підготовку педагогів); концептуально-діагностичний етап (включав визначення рівня патріотичної самосвідомості, мотиваційної сфери та емоційного розвитку учнів); формувальний етап (передбачав впровадження навчальних курсів, практичних занять, психологічних тренінгів і творчих проєктів).

До реалізації програми були залучені педагоги, учні, батьки, наукові консультанти, представники закладів вищої освіти та психологічної служби школи. Така співпраця дозволила поєднати освітні й виховні завдання з цілеспрямованим розвитком мотиваційної та свідомісної сфер учнів.

Критеріями ефективності експериментальної роботи у школі було визначено наступні: обізнаність школярів з історією та сучасним станом аерокосмічної галузі України; формування позитивного ставлення до власної країни та прагнення сприяти її престижу; розвиток внутрішньої мотивації та усвідомлення важливості особистого самовдосконалення як рушійної сили суспільного розвитку. Очікуваним результатом стало вдосконалення освітнього простору школи та формування цілісної системи, що сприяє вихованню громадян з активною національною позицією, високим рівнем самосвідомості та внутрішньої готовності до реалізації особистісного й громадянського потенціалу. Таким чином, дослідно-експериментальна робота, реалізована у школі № 36 ім. С. П. Корольова м. Києва підтверджує ефективність поєднання аерокосмічної освіти з психологічно орієнтованим національно-патріотичним вихованням та відкриває перспективи для подальшого розвитку інноваційних освітніх стратегій.

ТИХІ РАНИ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ТРАВМ ВІЙНИ ДІТЬМИ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Інна Лівандовська,

*Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр» Уманської міської ради,
м. Умань, Україна*

Вважається, що мільйони дітей у всьому світі страждають від збройних конфліктів, а кількість дітей, які проживають у районах, що постраждали від конфліктів, оцінюється в 246 мільйонів. Діти, які прямо чи опосередковано зазнають впливу збройного конфлікту, зазнають шкоди, яка зберігається протягом усього їхнього життя та продовжується, завдаючи шкоди наступним поколінням, народженим після закінчення конфлікту. Хоча цей вплив окремо зафіксовано в новинах та літературі, медичних та громадських досліджень щодо впливу конфлікту на фізичне здоров'я та розвиток дітей обмежено. Навіть кількість дітей, які прямо чи опосередковано постраждали від конфлікту, залишається неясною [2].

Особливості переживання травми війни дітьми з вадами інтелектуального розвитку – це складна та малодосліджена тема. Ці діти є особливо вразливими через свої когнітивні, емоційні та соціальні особливості, що ускладнює їхню здатність усвідомити та опрацювати травматичні події.

Прямий вплив бойових дій на здоров'я дітей може включати травми, хвороби, психологічні травми та смерть. Складний комплекс політичних, соціальних, економічних та екологічних факторів, що виникають внаслідок конфліктів, має непрямий та тривалий вплив на дітей. Неадекватні умови життя,